

відносин. 2019. Вип. 42. С. 66-76. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/shpebfrv_2019_42_9

3. Фісуненко П.А. Підходи до визначення конкурентоспроможності підприємства : сутність та еволюція поняття. *Бізнес-навігатор*. 2020. Вип. 2 (58). С. 152-161.

4. Шевченко Л.С. Конкурентоспроможність бізнесу (підприємства) : навч. посіб. у питаннях і відповідях. Харків : Право, 2022. 312 с.

5. Influence Mechanism of organizational flexibility on enterprise competitiveness: The mediating role of organizational innovation / G. Ni etc. *Sustainability*. 2020. № 13(1). P. 1-23. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13010176>

6. Porter M.E. *On Competition*. Harvard Business Press, 2008. 544 p.

Abstract: *The paper summarizes theoretical approaches to ensuring the competitiveness of an enterprise and carries out their comparative analysis. The essence of the industry-oriented model, resource approach and innovation concept as key areas of research into sources of competitive advantages is revealed. It is substantiated that M. Porter's model focuses on the influence of the external environment and industry structure, while the resource approach determines competitiveness through the unique internal resources and competencies of the enterprise. The limitations of each approach are established and the feasibility of their integration is proven.*

Keywords: *enterprise competitiveness, competitive advantages, strategic management, innovative activity, resource potential, integration model.*

Науковий керівник:

Табацкова Г.В.,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки підприємств,

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 338

Методи управління ризиками в сільському господарстві

Зізда Наталія,

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: У тезах досліджено особливості управління ризиками в аграрному секторі економіки в умовах воєнного стану та кліматичної нестабільності. Проаналізовано вплив воєнних дій на зниження обсягів сільськогосподарського виробництва, проблему мінування територій та забруднення угідь. Відповідно до стандарту ISO 31000:2018, систематизовано основні методи реагування на ризики, зокрема: уникнення, мінімізація, передача (страхування та хеджування) та прийняття. Обґрунтовано необхідність впровадження комплексного підходу, що поєднує диверсифікацію виробництва, цифровізацію моніторингу та розвиток людського капіталу для забезпечення продовольчої безпеки та стійкості підприємств у кризових умовах.

Ключові слова: Аграрний сектор, управління ризиками, воєнний стан, продовольча безпека, методи мінімізації ризиків.

Сільське господарство є ключовою складовою економіки, проте його розвиток постійно супроводжується численними викликами та невизначеністю. Серед основних чинників, що ускладнюють діяльність аграрного сектору, можна виділити воєнні конфлікти, економічну нестабільність та природні катастрофи. У періоди війни та післявоєнної відбудови ефективне управління набуває особливого значення для збереження продовольчої безпеки. Щороку втрати через обстріли та вплив погодних умов вимірюються мільярдами гривень. Зокрема, повномасштабна війна, що розпочалася у 2022 році, призвела до зниження обсягів виробництва в аграрному секторі на 25,3%, а в рослинництві – на 21,6% до 2024 року. До цього додаються такі серйозні проблеми, як мінування понад чверті сільгоспугідь і забруднення близько 20% земель [3]. Запровадження сучасних підходів до управління дозволяє зберігати ефективність виробництва, швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та забезпечувати стабільність галузі в умовах кризових ситуацій.

Ризик слід розглядати як імовірність настання несприятливих подій, здатних спричинити негативні наслідки для діяльності аграрних підприємств. Його виникнення обумовлене впливом різноманітних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Економічні чинники, зокрема, включають зміни ринкової кон'юнктури, інфляційні процеси, коливання валютних курсів та інші прояви фінансової нестабільності. Політичні ризики виникають внаслідок змін у законодавстві або нестабільної політичної ситуації в країні. Технологічні ризики можуть бути пов'язані з упровадженням нових технологій або трансформацією виробничих процесів, а природні фактори зумовлені впливом стихійних явищ і природних катастроф, що здатні негативно вплинути на результати господарської діяльності.

Проблематика ризиків в аграрному секторі економіки є об'єктом широких досліджень як національних, так і міжнародних науковців та практиків. Зокрема, Р. Григорян акцентує увагу на значній кількості ризиків, що виникають у процесі діяльності сільськогосподарських підприємств, кожен з яких має різний вплив на результати господарювання, навіть при ідентичних або подібних факторах їх виникнення [1].

У сільськогосподарській діяльності застосовуються різноманітні методи управління ризиками, що інтегрують природні та економічні чинники з метою мінімізації волатильності результатів діяльності підприємств. Методологія керування ризиками на аграрному підприємстві повинна базуватися на настановах стандарту ISO 31000:2018, який визначає головні етапи роботи з ризиками [2]. Залежно від стратегії реагування на потенційні загрози, їх класифікують на декілька категорій.

До першої групи належать методи уникнення ризиків, які передбачають відмову від впровадження видів діяльності або проєктів, що характеризуються високим рівнем невизначеності. Прикладом може слугувати відмова господарств від вирощування посухочутливих культур у регіонах з нестабільним гідрологічним режимом. Також застосовується диверсифікація виробництва, розподіл поголів'я тварин між окремими фермами та встановлення лімітів на витрати або інвестиції в ризиковані напрями.

Друга група включає методи мінімізації ризиків, що передбачають використання ресурсозберігаючих технологій, розвиток зрошувальних систем, впровадження стійких сортів сільськогосподарських культур, удосконалення систем захисту рослин і тварин, а також формування фінансових та матеріальних резервів.

До третьої групи належать методи передачі ризиків. Найбільш поширеним інструментом є страхування посівів, тварин та майна, що дозволяє частково перекласти фінансові наслідки настання несприятливих подій на страхові компанії. Також практикується аутсорсинг окремих операцій та інструменти хеджування цінних ризиків.

Четверту групу складають методи прийняття ризиків, застосування яких доцільне у випадках, коли уникнення або передача ризику є економічно недоцільними. У таких ситуаціях підприємства формують резервні фонди, застосовують самострахування та розробляють плани реагування на надзвичайні ситуації.

Отже, ефективне управління ризиками в аграрній галузі передбачає інтеграцію страхових механізмів, диверсифікацію діяльності та створення резервних фондів. Особливу увагу слід приділити постійному професійному розвитку персоналу, що дає змогу оперативного адаптувати виробничі плани до воєнних загроз і змін клімату. За наявності відповідних фінансових ресурсів варто впроваджувати сучасні цифрові технології та системи моніторингу, які сприятимуть точному прогнозуванню та зменшенню збитків. Такий комплексний підхід допоможе підприємству зберігати стійкість і підтримувати продовольчу безпеку навіть у періоди криз.

Список використаних джерел:

1. Соколюк, С., Смолій, Л., & Жарун, О. (2024). Роль держави у мінімізації ризиків в аграрній сфері економіки України. Економіка та суспільство, (67). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-78>

2. Овандер Н. Огляд міжнародних та українських стандартів з управління ризиками з погляду сучасних викликів та загроз. Економіка та суспільство. 2021. № 27. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-26>

3. Агросектор України 2022–2025: втрати, урожайність та погодні виклики воєнних років. URL: <https://superagronom.com/articles/829-yak-viyna-vplinula-na-agrosektor-ukrayini-urojajnist-vtrati-ta-umovi-20222025>

Abstract: *The theses examine the features of risk management in the agricultural sector of the economy under martial law and climate instability. The impact of military actions on the reduction of agricultural production, the problem of land mining and land contamination is analyzed. In accordance with the ISO 31000:2018 standard, the main methods of responding to risks are systematized, in particular: avoidance, minimization, transfer (insurance and hedging) and acceptance. The need to implement an integrated approach that combines diversification of production, digitalization of monitoring and development of human capital to ensure food security and the resilience of enterprises in crisis conditions is substantiated.*

Keywords: *Agricultural sector, risk management, martial law, food security, methods of risk minimization.*

Науковий керівник

Олійник Т. Г.,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки підприємств,

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 332.13:338.43

Аналіз структурних змін у виробництві продукції АПК України: обліково-статистичний аспект

Кан Олена,

здобувачка вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: *досліджено динаміку та трансформацію співвідношення рослинництва і тваринництва, визначено економічні та інституційні чинники структурних зрушень, а також окреслено проблеми інформаційного забезпечення аналізу.*